

लिम्बू जनजातिको सामाजिक, सांस्कृतिक अवस्थाको

एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा

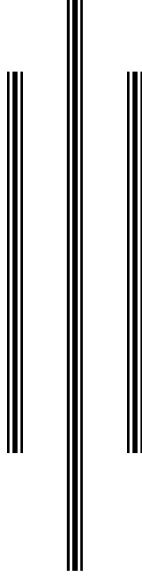
सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर-तह अन्तरगत

समाजशास्त्र विषयको द्वितीय वर्षको आठौं पत्रको

आंशिक आवश्यकता पूरा गर्नको लागि

प्रस्तुत

शोध-पत्र

प्रस्तुतकर्ता

बेनुमाया कटुवाल

रोल नं. १४८/०६३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रीय क्याम्पस
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

स्वीकृतपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्घाय अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागकी छात्रा बेनुमाया कटुवालले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको आठौ पत्रको प्रयोजको लागि तयार पार्नु भएको 'इलाम जिल्ला आम्चोक गा. बि.स. वडानं २ 'रातमाटे' का लिम्बू जनजातिको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्नातकोत्तर उपाधिका लागि स्वीकृत गरिएको छ

मूल्याङ्कन समिति :-

१. विभागीय प्रमुख :-

२. शोध-निर्देशक :-

३. बाह्यपरीक्षक :-

मिति २०६८/५/२९/

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र संकाय अन्तर्गत
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत सामाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) को आंशिक आवाश्यकता परिपूर्तिका निमित्त छात्रा बेनुमाया कटुवालले 'इलाम जिल्ला आम्चोक गा वि. स. वडा नं. २ 'रातमाटे' का लिम्बू जनजातिको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन' शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । निकै परिश्रमपूर्वक तयार पारिएको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण रुपमा सन्तुष्ट छु र यसको मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति २०६८/५/२९/

शोधनिर्देशक

.....
सह-प्राध्यापक डा.सन्ध्या बस्नेत
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शीर्षकको शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग, अन्तरगत स्नातकोत्तर-तह, दोस्रो वर्षको आठौं पत्रको आंशिक आवाश्यकता पूरा गर्नका लागि मेरा आदरणीय शोध निर्देशक सह-प्राध्यापक डा.श्री सन्ध्या बस्नेतज्यूको निर्देशनमा तयार पारेको छु । अत्यान्त व्यस्तताका बावजुद पनि मलाई आफ्नो अमूल्य समय उपलब्ध गराई आवश्यक सल्लाह, सुझाव तथा निर्देशन गर्नुहुने आदरणीय शोध निर्देशकज्यू एवं अन्या आदणीय गुरुज्यूहरूप्रति सर्वप्रथम त म हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । त्यस्तै मेरो शोध-प्रस्ताव स्वीकृत गरी शोधकार्य गर्नका लागि अनुमति प्रदान गर्नुहुने त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुरका समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख श्री आदरणीय गुरु प्रा. डा.ओम गुरुङ्गज्यू लगायत अन्य यस विभागका सम्पूर्ण गुरुज्यूहरू तथा सिङ्गे समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग परिवारप्रति पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यस शोधकार्यलाई यस रूपमा तयार पार्नका निमित्त सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण उत्तरदाताहरूलाई पनि म हृदय देखि नै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

विगतदेखि वर्तमान सम्मको मेरो सम्पूर्ण शैक्षिक उन्नतीमा साथ दिई विविध पक्षमा सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा सम्पूर्ण मान्यजनहरू लगायत समाज सेवीहरूमा पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु मलाई शैक्षिक प्रगतिका लागि प्रेरित गरिरहने साथै यो शोधकार्य सम्पन्न गर्ने अवस्था सम्म पुऱ्याउनुहुने मेरा प्रा.वि. तहदेखि स्नातकोत्तर- तह सम्मका सम्पूर्ण गुरुज्यूहरूमा पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । विगतका दिनहरूदेखि यो शोधपत्र तयार पार्दा सम्मको समयमा आफुले सकेको सहयोग गरि मेरो यस अध्ययनलाई पूर्णतामा पुऱ्याउन सहयोग गर्नुहुने समाजसेवी महानुभावहरू र संघ-संस्थाहरूमा:- कोर्नेल नेपाल अध्ययन संस्थान कीर्तिपुर, चेतना नेपालका सोनी जोशी र प्रमिला बस्नेत एवं विश्व विद्यालय अनुदान आयोग सानो ठिमी भक्तपुरलाई पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यो शोधपत्र तयारीको लागि कम्प्युटरमा सहयोग गर्ने मेरा प्रिय भाइ विरेन्द्र बमलाई पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

यो शोधपत्र तयारीका शिलशिलामा अध्ययन, अनुसन्धानका क्रममा सामग्रीसङ्कलनमा सहयोग गर्नुहुने आदरणीय गुरु किराँत भाषा तथा साहित्य उत्थानसंघका केन्द्रिय अध्यक्ष श्री डकेन्द्र सिंह थेगिमज्यू र म.र.व. क्याम्पस इलामका सह-प्राध्यापक मोहनसिं थेवेज्यू, याक्थुङ-चुम्लुङ इलामका

अध्यक्ष श्री याम लिम्बूज्यू, आदिवासी जनजाति महासंघ नेपाल, याक्थुङ-चुम्लुङ केन्द्रीय कार्यालय ललितपुर, राष्ट्रिय तथ्याङ्क विभाग नेपाल, गा.वि.स. को कार्यालय आम्चोक, जि.वि.स. को कार्यालय इलाम, निर्वाचन कार्यालय इलाम, नामसालिङ विकास परियोजना इलाम लगायत केन्द्रीय पुस्तकालय त्रि. वि. कीर्तिपुर परिवारप्रति पनि कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । साथै अन्या मेरा सम्पूर्ण सहयोगीहरूप्रति पनि धन्यवाद प्रकट गर्न चाहान्छु ।

अन्त्यमा यो शोध अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि स्नातकोत्तर तह केन्द्रीय क्याम्पस कीर्तिपुरको समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभागसक्षम पेश गर्दछु ।

मिति : २०६८/५/२९

शोधकर्ता

बेनुमाया कटुवाल

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र

केन्द्रीय विभाग त्रिभुव विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ ।

बिषय - सुची

सिफारिस पत्र

स्वीकृती पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

तालिका सुची

इलाम जिल्लाको नक्सा

आम्चोक गा.वि.स. को नक्सा

क्र.स.	विषय	पेज नं.
	अध्याय एक	१
	परिचय	१
१.१.	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१-२
१.२.	समस्याको कथन	३
१.३.	अध्ययनको औचित्य	४
१.४.	अध्ययनको सांगठनिक ढाँचा	५-६
	अध्याय - दुई	७
	सन्दर्भ साहित्यको पुनरावलोकन	७
२.१.	पूर्व कार्यको समिक्षा	७-१९
	अध्याय तीन	२०
	अध्ययन विधि	२०
३.१.	अनुसन्धानको ढाँचा	२०
३.२.	अनुसन्धानको ढाँच	२१
३.३.	तथ्याङ्कको स्रोत	२१
३.३.१.	प्राथमिक स्रोत	२२
३.३.२.	द्वितीय स्रोत	२२
३.४.	तथ्याङ्क संकलन विधि	२२
३.४.१.	सर्भेक्षण विधि	२२

३.४.२.	प्रश्नावली विधि	२३
३.४.३.	अन्तरवार्ता विधि	२३
३.४.४.	सहभागिता र अवलोकन विधि	२३
३.४.५	तथ्याङ्कको प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण विधि	२४
३.५.	अध्ययनको सीमा	२४-२५

अध्याय चार

	लिम्बू जातिको सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक र पक्षहरू	२६
४.१.	आम्चोक गा.वि.स. को परिचय	२६-२९
४.२.	आम्चोक गा.वि.स. वडा नं. २ 'रातमाटे' अध्ययन क्षेत्रको परिचय	२९-३२
४.२.१.	आम्चोक गा.वि.स. वडा नं.२ वा अध्ययन क्षेत्रको सामाजिक पक्षहरू	३२
४.२.१.१.	सामाजिक रहनसहन	३३
४.२.१.२.	बिकासका पूर्वाधारको सन्दर्भमा	३४
४.२.१.३.	आचोक गा. वि. स. वडा न. २ 'रातमाटे' का लिम्बूहरूको परिवारको वनौटको बर्तमान अवस्था	३५
४.२.१.४.	आम्चोक गा. वि. स. वडा न. २ 'रातमाटे' का लिम्बूहरूको भेष-भुषा र गर-गहनाहरूको बर्तमान अवस्था	३६-३७
४.२.१.५.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ 'रातमाटे' का लिम्बूहरूको घरको बनावटको बर्तमान अवस्था ।	३८
४.२.१.६.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ का लिम्बू जातिको भाषाको बर्तमान अवस्था	३९
४.२.१.७.	राजनैतिक अवस्था	४०-४२
४.२.१.९.	लैङ्गिक अवस्था	४९-५१
४.२.२.	लिम्बू जातिको सांस्कृतिक पक्ष वा धर्म-संस्कारहरू	५२

४.२.२.१.	यस अध्ययनबाट आम्चोक गा.बि.स. वडा नं.२ 'रातमाटे' का लिम्बू जातिको समाजमा रहेको संस्कारहरूको बर्तमान अवस्था यस प्रकार रहेको पाइएको छ ।	५२
४.२.२.२.	गर्भ संस्कार	५२
४.२.२.३.	न्वारान	५३
४.२.२.४.	बस्त्र पहिरन	५३
४.२.२.५.	लिम्बू जातिको विवाह संस्कार	५४
४.२.२.६.	लिम्बू समाजमा रहेको मृत्यु संस्कार	५५
४.२.२.७.	आम्चोक गा.बि.स. वडा न. २ का लिम्बूहरूको रितिरिवाज र चाडपर्वहरूको बर्तमान अवस्था	५५
४.२.२.८.	चाडपर्वहरू	५५
४.२.२.९.	धार्मिक अवस्था	५६-५९
४.२.३.	आर्थिक पक्ष	६०
४.२.३.१.	आम्चोक गा.बि.स. वडा न. २ का लिम्बूहरूको बर्तमान अवस्थाको मुख्य पेशा र व्यावसाय	६१-६३
	अध्याय पाँच	६४
	सारांश तथा निष्कर्ष	
५.१.	सारांश	६४
५.२.	निष्कर्ष	६५-६६

तालिका सुची

तालिका नं.	बिबरण	पेज न.
तालिका १.	आम्चोक गा.वि.स. को वडागत आधारमा महिला, र पुरुषको जनसंख्या र घरधुरी संख्याको विवरण	२८
तालिका २.	उमेर अनुसारको वडागत जनसंख्याको विवरण	२९
तालिका ३.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ को जातिगत घरधुरी विवरण	३०
तालिका ४.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ को जातिय जनसंख्या विवरण	३२
तालिका ५.	आम्चोक गा.वि.स. वडा नं. २ को पारिवारीक अवस्था	३५
तालिका ६.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ को जातिय जनसंख्या विवरण	३६
तालिका ७.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न २ को जातिगत घरधुरी संख्याको विवरण	३७
तालिका ८.	आम्चोक गा.वि.स. वडा न. २ का लिम्बू जातिका घरहरूको बनावटको आधारमा वसोवास विवरण यस प्रकार रहेको छ	३९
तालिका ९.	आम्चोक गा. वि. स. वडा न. २ मा भाषागत जनसंख्या विवरण यस प्रकार रहेको छ ।	४०
तालिका १०.	२०६४/०६५ सालमा श्री कालिका देवी प्रा.वि आम्चोक २ 'रातमाटे' को विद्यार्थी विवरण यस प्रकार रहेको छ ।	४५
तालिका ११.	शैक्षिक-सत्र २०६५-२०६६ मा श्री कालिका देवी प्रा.वि आम्चोक २ राटमाटेको विद्यार्थी तथ्याङ्क यस प्रकार पाइएको छ ।	४६
तालिका १२.	शैक्षिक-सत्र २०६६/०६७ मा श्री कालिका देवी प्रा.वि आम्चोक २ राटमाटेमा अध्ययनरत विद्यार्थी संख्याको अवस्था यस प्रकार रहेको पाइएको छ ।	४६
तालिका १३.	आम्चोक गा. वि. स. वडा न. २ का लिम्बू जातिको साक्षरता र निरक्षताको बर्तमान अवस्था	४८

तालिका १४.	आम्चोक गा. बि. स. वडा न. २ का लिम्बू जातिको तहगत साक्षरता र निरक्षताका शैक्षिक अवस्था	४८
तालिका १५.	आम्चोक गा. बि. स. २ का लिम्बू जातिको विवाह संस्कारको ढाँच	५४
तालिका १६.	तालिका नं. १६ धर्म अनुसार घरधुरी संख्याको आधारमा आम्चोक गा.बि.स. को विवरण	५९
तालिका १७.	धर्मका आधारमा आम्चोक गा.बि.स. वडा न. २ को परिवार विवरण	५९
तालिका १८.	आम्चोक गा. बि. स. वडा न. २ का लिम्बू जातिको कृषि तथा रोजगारीको विवरण	६२